

Сыргакова З.А., Жусуева Н.Т., Сыргакова Ж.А.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ИНВЕТОРЛОРУНУН
КАТЫШУУСУ МЕНЕН ЮРИДИКАЛЫК ЖАКТАРДЫН
УЮШТУРУУЧУ-УКУКТУК ФОРМАЛАРЫНЫН
АЙРЫМ АСПЕКТТЕРИ**

Сыргакова З.А., Жусуева Н.Т., Сыргакова Ж.А.

**НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ОРГАНИЗАЦИОННО-ПРАВОВЫХ
ФОРМ ЮРИДИЧЕСКИХ ЛИЦ С УЧАСТИЕМ ИНВЕТОРОВ
В КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКЕ**

Z.A. Syrgakova, N.T. Zhusueva, Zh.A. Syrgakova

**SOME ASPECTS OF ORGANIZATIONAL AND
LEGAL FORMS OF LEGAL ENTITIES WITH PARTICIPATION
OF INVESTORS IN THE KYRGYZ REPUBLIC**

УДК: 341.1/8

Макалада Кыргыз Республикасындагы инвесторлордун катышуусу менен уюштуруучу укуктук форманы жөнөгө салуунун айрым аспекти ачылат. Ылайыктуу уюштуруучу укуктук форманы тандоо инвестор үчүн актуалдуу проблема болуп саналат. Инвесторлордун практикасында көп учурда чет элдик инвестициялар менен коммерциялык мекемелерди түзүү учурунда бир катар суроолор жаралат. Негизинен бул маселелер уюштуруучу укуктук форманы тандоого, аталыштар, жайгашкан жерин аныктоого, болочок мекеменин уставдык капиталды төлөөнүн өлчөмү жана ыкмасы, анын катышуучуларынын укуктарын жана милдеттерин, мамлекет менен өз ара мамилесин, алардын азыркы шарттагы иштөө өзгөчөлүктөрүн аныктоого таандык. Изилдөөнүн жүрүшүндө Кыргызстандагы ишкердик ишмердүүлүктүн негизги формаларынын жакшы жана жаман жактары анализденди. Чет элдик инвестициялары менен коммерциялык уюмдарды түзүү учурунда түзүүчү болуп чет элдик юридикалык жактар чыгышы мүмкүн, алар өзүнүн жайгашкан жериндеги мамлекеттин мыйзамдарына ылайык чет өлкөлүк жарандар жана жарандыгы жок адамдар, алар жарандыкта турган же туруктуу жашаган өлкөдө чарба ишмердүүлүгүн жүргүзүү үчүн инвестицияларды ишке ашырууга укуктуу.

Негизги сөздөр: инвестиция, чет элдик инвесторлор, инвесторлор, инвестициялык ишмердүүлүк, каттоо, юридикалык жактар, капиталдык салым.

В статье раскрывается отдельные аспекты порядка регулирования организационно-правовых форм юридических лиц с участием инвесторов в Кыргызской Республике. Выбор подходящей организационно-правовой формы, является актуальной проблемой для инвестора. На практике у инвесторов часто возникает немало вопросов при создании коммерческих организаций с иностранными инвестициями. В основном это вопросы, касающиеся выбора организационно-правовой формы, наименования, определение местонахождения, размера и способа оплаты уставного капи-

тала будущей организации, определение прав и обязанностей ее участников, взаимоотношений с государством, особенности их функционирования в современных условиях. В ходе исследования также были проанализированы плюсы и минусы основных форм предпринимательской деятельности в Кыргызстане. При учреждении предприятия с иностранными инвестициями учредителями с иностранной стороны могут выступать иностранные юридические лица, правомочные осуществлять инвестиции в соответствии с законодательством страны своего местонахождения, иностранные граждане и лица без гражданства при условии, что они зарегистрированы для ведения хозяйственной деятельности в стране их гражданства или постоянного местонахождения.

Ключевые слова: инвестиция, иностранные инвесторы, инвесторы, инвестиционная деятельность, регистрация, юридическое лицо, капиталовложение.

The article reveals certain aspects of the procedure for regulating the legal forms of legal entities with the participation of investors in the Kyrgyz Republic. The choice of a suitable legal form is an actual problem for the investor. In practice, investors often have a lot of questions when creating commercial organizations with foreign investments. These are mainly issues related to the choice of the legal form, name, determination of the location, amount and method of payment of the authorized capital of the future organization, determination of the rights and obligations of its participants, relations with the state, features of their functioning in modern conditions. The study also analyzed the pros and cons of the main forms of business activity in Kyrgyzstan. When an enterprise with foreign investments is established, foreign legal entities authorized to make investments in accordance with the laws of the country of their location, foreign citizens and stateless persons may act as founders from a foreign party, provided they are registered for conducting business activities in the country of their citizenship or domicile.

Key words: investment, foreign investors, investors, investment activities, registration, legal entity, investment.

Кыргыз Республикасынын аймагында капиталдык салымды ишке ашырып жаткан чет элдик инвесторлор Кыргыз Республикасынын мыйзамдарын сактоо менен туунду уюмдарды, ошондой эле филиалдарды жана өкүлчүлүктөрдү түзө алышат. Филиалдар жана өкүлчүлүктөр башкы (негизги) коом бекиткен жоболордун негизинде иш жүргүзөт жана өз иш-аракетин аларды түзгөн коомдун атынан жүзөгө ашырат. Башкы (негизги) коом филиалдын жана өкүлчүлүктүн ишине жоопкерчилик тартат. Мындан тышкары, инвесторлор Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык ыктыярдуу негизде Кыргыз Республикасынын аймагында ассоциацияларды жана башка бирикмелерди түзө алышат. (КР “Кыргыз Республикасындагы инвестициялары жөнүндө” Мыйзамынын 10-беренеси).

Юридикалык жактар өз ишмердүүлүгүн көптөгөн коомдук жана чарба ишмердүүлүгүнүн көп тармактарында жүргүзгөн жарандык укук мамилелеринин маанилүү субъекттери болуп саналат [1, 20-б.].

Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 1998-жылдын 5 январь II бөлүгүнө ылайык, Кыргызстанда жаңы келишим институттары да пайда болду [2, 124-б.].

Чет элдик инвестициялардын катышуусу менен уюмдарды түзүүгө келсек, алар Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында каралган формада түзүлөт жана иштейт. Башкача айтканда, Кыргыз Республикасында компанияларды каттоо Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексин [3], Кыргыз Республикасынын “Юридикалык жактарды, филиалдарды (өкүлчүлүктөрдү) мамлекеттик каттоо жөнүндө” Мыйзамы [4], КР “Кыргыз Республикасындагы инвестициялары жөнүндө” Мыйзамы [5], КР «Кыргыз Республикасындагы эркин экономикалык аймактар жөнүндө» Мыйзамы [6] жана башка Кыргыз Республикасынын ченемдик-укуктук актылары менен жөнгө салынат.

Кыргыз Республикасынын Жарандык кодекси менчиктин бардык формасындагы башка уюмдарга жайылтылган деңгээлде эле, чет элдиктер катышкан уюмдарда да жайылтылат, алардын юридикалык жак катары укуктук статусун, алардын уюштуруучу укуктук формасын, чарбалык жолдошчулугун, өндүрүштүк кооперативдерин аныктайт.

Негизги жалпы жарандык мыйзам болуп Кыргыз Республикасынын Жарандык кодекси саналат [3], ал рынок экономикамын жөнгө салган мыйзам чыгаруунун өнүгүүсүнүн негизи жана базасы болуп саналат.

М.К.Сулейманов белгилеп кеткендей, “азыр эле Жарандык кодекстин аныктоочу ролу көрүнүп турат. Бирок, анын ченемдерине көп шилтеме кылышат көп сындашат, кээде негизсиз сындоолор болот. Бирок, бул анын маанилүүлүгүн гана тастыктап турат, анткени

ни керексиз жана иштебеген мыйзам мынчалык туруктуу жана кунт коюп, көңүл бурулбайт болчу» [7,8].

Биз дагы М.К. Сулеймановдун көз карашына кошулабыз, анткени Жарандык кодекс жарандык-укуктук мамилелерди жөнгө салуу тармагындагы мыйзам чыгаруунун бардык системасынын өзөгү гана болуп саналбастан, инвестициялык мамилелерди жөнгө салуунун негизи болуп саналат, анткени, “жарандык мыйзам чыгаруу менен товардык-акча жана башка, катышуучулардын тендигине негизделген мүлктүк мамилелер жөнгө салынат”.

Жарандык мыйзамдар чет элдик жарандардын, чет элдиктердин катышуусу менен уюмдардын жана алардын көптөгөн контрагенттеринин өз ара мамилелерин топтойт, бул ар кандай келишимдер, бүтүмдөр, буюм укуктары, өкүлчүлүк маселелери, эскирүү мөөнөтүнүн бүтүшү, булар Кыргыз Республикасынын Жарандык кодекси менен жөнгө салынат.

Жарандык-укуктук келишим товардык өндүрүштүн жана товардык жүгүртүүнүн өзара таламдаштыгына, уюмдашуусун камсыз кылууга көмөктөштү. Анткени, белгилүү болгондой, тараптардын ортосундагы алыш-бериш дайыма, эреже катары эквиваленттүүлүктүн негизинде жүргүзүлөт. Мамилелердин (мисалы, юридикалык жактардын) акы төлөөчүлүгү товардык өндүрүштүн шарттарында товардык-акча формасына айланат жана алардын чарбалык байланыштары алмашуунун укуктук формасы катары келишим менен жол-жоболоштурулушунун жана юридикалык жактан жарандык-укуктук милдеттенме катары толтурулушун талап кылат [8,151-б.].

Азыркы Кыргыз Республикасынын инвестициялык мыйзамдары, салыштырмалуу жаш болгондугуна карабастан, өз өнүгүүсүндө олуттуу прогресске жетише алышты, анткени анын негизги жакшы жетишкендиги болуп, Кыргыз Республикасында чет элдик жана улуттук инвестициялар үчүн бирдиктүү укуктук режимди орнотуу болуп калды.

Чет элдик инвестициялардын катышуусу менен мекемелердин түзүүчү документтери уюмдардын тийиштүү уюштуруучу-укуктук формасы үчүн, Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында каралган төмөнкү маалыматтарды, мамлекеттик каттоо жөнүндө маалыматтарды, ошондой эле алардын түзүүчүлөрүнүн, башкача айтканда катышуучулардын мамлекеттик таандыктыгы туурасында маалыматтарды камтышы керек.

Экономиканын жана социалдык чөйрөнүн артыкчылыктуу тармактарында инвестициясын жүзөгө ашырып жаткан инвесторлорго, ошондой эле республиканын аныкталган аймактарында, мамлекеттик программаларга жана өнүгүү долбоорлоруна ылайык,

Кыргыз Республикасынын мыйзамдарынын негизинде инвестициялык жеңилдиктер каралышы мүмкүн.

Кыргыз Республикасынын аймагында түзүлгөн, чет элдик инвестициялары менен уюмдарды каттоо жана ишмердүүлүгү Кыргызстандын мыйзамдары менен аныкталат, алар чет элдик инвестициялары менен уюмдарды каттоо тартибин, алардын укуктук абалын, салык салуу деңгээлин, айрым тармактардагы акциялар пакетин сатып алуу боюнча чектөөлөрдү, эмгек мыйзамдарына багынуунун тартибин бекитип турат. Буга ылайык, чет мамлекеттердин катышуусу менен юридикалык жактарды, ошондой эле алардын филиалдарын жана өкүлчүлүктөрүн мамлекеттик каттоо, кайра каттоо жана жоюу Кыргыз Республикасынын Жарандык кодекси жана Кыргыз Республикасынын “Юридикалык жактарды, филиалдарды (өкүлчүлүктөрдү) мамлекеттик каттоо жөнүндө” Мыйзамына ылайык ишке ашырылат [4].

Бул ченемдик-укуктук актынын 6-беренесине ылайык, чет мамлекеттердин катышуусу менен юридикалык жактарды каттоо жана алардын филиалдарын жана өкүлчүлүктөрүн эсептик каттоо үчүн, Кыргыз Республикасынын “Кыргыз Республикасындагы инвестициялар жөнүндө” Мыйзамында каралган кошумча документтерди берүү талап кылынат, башкача айтканда төмөнкү документтерди берүү керек:

- уюмдаштыруучу катары чыккан чет өлкөлүк юридикалык жак - реестрден уюмдаштыруучу өз өлкөсүнүн мыйзамдары боюнча иштеп жаткан юридикалык жак экендигин ырастоочу, нотариус күбөлөндүргөн мамлекеттик же расмий тилдеги котормосунун мыйзамдаштырылган көчүрмөсүн. Жогоруда көрсөтүлгөн документтерди мыйзамдаштыруу КМШ мамлекеттеринин катышуучуларынын юридикалык жактары үчүн талап кылынбайт;

- уюмдаштыруучу катары чыккан чет өлкөлүк жак - паспорттун көчүрмөсүн же адамдын инсандыгын ырастоочу башка документти (визанын мөөнөтүн көрсөтүү менен) мамлекеттик же расмий тилдеги котормосун нотариуста күбөлөндүрүүсү менен (КР “Кыргыз Республикасындагы инвестициялар жөнүндө” Мыйзамынын 21-беренеси).

Мамлекеттик каттоодон кийин юридикалык жак КР “Кыргыз Республикасындагы лицензиялык-уруксат берүүчү система жөнүндө” Мыйзамына ылайык, лицензия алууга таандык ишмердүүлүктү жүргүзүүгө лицензия алууга милдеттүү [9]. Мындай болгон учурда юридикалык жактын укугу лицензия алган учурдан баштап пайда болот жана анын жарактуу мөөнөтү аяктаганда токтойт [10, 92-б.].

Кыргыз Республикасынын “Юридикалык жактарды, филиалдарды (өкүлчүлүктөрдү) мамлекеттик

каттоо жөнүндө” Мыйзамы КР “Кыргыз Республикасындагы инвестициялар жөнүндө” Мыйзамына жиберет, ал Кыргызстандагы чет элдик инвестицияларды жөнгө салуучу негизги ченемдик-укуктук акты болуп саналат.

Андан кийин, чет элдик инвестициялары менен уюмдардын уюштуруучу укуктук формасы, чет элдик капиталдык үлүштүк катышуусу менен да, 100% чет элдик инвестициялар менен болгондо да, ар кандай болушу мүмкүн, бирок алар практикада бардыгы коммерциялык юридикалык жактар болуп саналат, башкача айтканда өзүнүн негизги максаты катары киреше алууну көздөйт [11, 107-б.].

Чет элдик капиталдык салымы менен уюмдун уюштуруучу укуктук формасын тандоо, чет элдик инвестициясы менен уюмду түзүү жана каттоо учурунда кандай максат көздөлгөндүгүнө, инвестор үчүн бизнестин кандай түрү кызыктуу экендиги, түзүүчүлөрдүн санына, уставдык капиталдык өлчөмүнө ж.б. жараша ишке ашырылат.

Андан тышкары, КР “Кыргыз Республикасындагы инвестициялар жөнүндө” Мыйзамына ылайык, эгерде Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында башкача каралбаса, инвесторлор түзүлүүчү юридикалык жактын уставдык капиталынын өлчөмүн, курамын жана түзүмүн эркин тандоого укуктуу.

Инвесторлор Кыргыз Республикасынын аймагында Кыргыз Республикасынын мыйзамдарын сактоо менен туунду климмерциалык уюмдарды, ошондой эле филиалдарды жана өкүлчүлүктөрдү түзө алышат.

Филиалдар жана өкүлчүлүктөр башкы, башкача айтканда негизги коом бекиткен жоболордун негизинде иш жүргүзөт жана өз иш-аракетин аларды түзгөн коомдун атынан жүзөгө ашырат. Башкы (негизги) коом филиалдын жана өкүлчүлүктүн ишине жоопкерчилик тартат (КР “Кыргыз Республикасындагы инвестициялар жөнүндө” Мыйзамынын 10-беренеси).

Чет элдик инвестициялары менен коммерциалык уюмдарды туунду же көз каранды коом боло алышат.

Кыргыз Республикасында, эгерде башка чарбалык (негизги) коом же шериктештик өзүнүн капиталындагы күчү басымдуулук кылса, же алардын ортосунда түзүлгөн келишимге ылайык келсе, же башка жолдор менен мындай коом кабыл алуучу чечимдерди аныктоого мүмкүнчүлүгү болсо, ал чарбалык коом туунду деп таанылат (КР ЖК 150-беренесинин 1-пункту).

Ошол эле учурда туунду чарбалык коом – бул юридикалык жактардын уюштуруучу укуктук формасынын бир түрү эмес, өз алдынча юридикалык жактын - чарбалык коомдун спецификалык статусу, анын негизги юридикалык жактан (чарбалык коом же шериктештик) көз карандылыгын мүнөздөп турат, бул

анын капиталында басымдуулук катышуусуна жараша, же алардын ортосунда түзүлгөн келишимге ылайык аныкталат, же болбосо кандайдыр бир башка жол менен мындай коом тарабынан кабыл алынган чечимдерди аныктоо мүмкүнчүлүгүнө ээ болот [12, 406-б.].

Көз каранды коом туунду коммерциалык уюмдан, “энелик” уюмдун алсыз контролу алдында тургандыгы менен айырмаланат, анткени энелик уюмга акцияларынын (үлүшүнүн) негизги бөлүгү эмес, олуттуу бөлүгү таандык. Кыргыз Республикасында Чарбалык коом, эгер башка катышуучу коом анын добуш берүүчү акцияларынын жыйырма пайыздан ашыгына ээ болсо, көз каранды деп таанылат [13, 247-б.].

Акционердик коомдордун айрым түрлөрү үчүн Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында алар башка чарбалык шериктиктерден жана коомдордон сатып алуучу акциялардын (үлүштөрдүн) эң жогорку саны белгилениши мүмкүн. (КР ЖК 151-беренеси).

Айта кетчү нерсе, коммерциалык уюмдардын чет элдик инвесторлордун катышуусу менен алардын ишмердүүлүгүндө дагы талаш тартыш болушу мүмкүн. Ушундай учурларда ата мекендик жана чет өлкөлүк инвесторлор ортосунда келип чыкчу иштерди эгерде бир тарап кандайдыр бир башка сотторго кайрылбаса, Кыргыз Республикасынын сотторуна кайрылганга укуктуу [14, 6-б.].

Кыргыз Республикасынын колдонуудагы мыйзамдарына жүргүзүлгөн анализдердин негизинде, биз, чет элдик инвестициялары менен коммерциялык уюмдарды жана чет элдик инвестициялары жок уюмдарды каттоо процедурасынын окшоштугуна карабай, ал документтерди каттоо үчүн зарыл болгон документтердин тизмеси, түзүлүп жаткан Коомдун Уставдык капиталын төлөө тартиби ж.б. байланышкан бир катар өзгөчөлүктөргө ээ деп, корутунду чыгара алабыз.

Адабияттар:

1. Панкратов О.М. Коммерческое право Кыргызской Республики. - Бишкек, 2008.
2. Мурзабекова Ж.Т. Кыргыз Республикасынын жарандык укугундагы комплекстүү ээлик кылуу ишкердик лицензия келишими. / Республиканский научно-теоретический журнал «Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана», №1. - Бишкек, 2018.
3. Кыргыз Республикасынын Жарандык кодекси. 1996-жылдын 8-майдагы 1-бөлүгү, №15. // ИС “ТОКТОМ”.
4. Кыргыз Республикасынын 2009-ж. 20-февралындагы №57 “Юридикалык жактарды, филиалдарды (өкүлчүлүктөрдү) мамлекеттик каттоо жөнүндө” Мыйзамы.
5. Кыргыз Республикасынын 2003-жылдын 27-мартындагы №57 “Кыргыз Республикасындагы инвестициялары жөнүндө” Мыйзамы.
6. Кыргыз Республикасынын 2014-жылдын 11-январындагы №6 «Кыргыз Республикасындагы эркин экономикалык аймактар жөнүндө» Мыйзамы.
7. Право и иностранные инвестиции в Республике Казахстан. // Отв. редактор М.К. Сулейменов. - Алматы: Жеті Жарғы, 1997.
8. Жарандык келишимдеги укуктук көйгөйлөр // Наука и новые технологии Арабаев Ч.И. – Бишкек 2018-жыл №7
9. Кыргыз Республикасынын 2013-жылдын 19-октябрындагы №195 “Кыргыз Республикасындагы лицензиялык-уруксат берүүчү система жөнүндө” Мыйзамы.
10. Сабырова К.Ж. Гражданское право Кыргызской Республики (общая часть). - Бишкек: Издательский дом «Наука и образование», 2002.
11. Арабаев Ч.И. Основы гражданского права Кыргызской Республики: Окуу куралы. - Бишкек: «Просвящение», 2004. - 76-бет.; Арабаев Ч.И. Гражданское право Кыргызской Республики: Окуу китеби. 1-б. - Бишкек: Издательский дом «Наука и образование», 2004.
12. Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексине комментарийлер. 1-бөл. 2-т. Т.І. - Бишкек: Академия, 2005.
13. Словарь юридических терминов по гражданскому праву. - Бишкек: Илим жана билим берүү басма үйү, 2003.
14. Сыракова З.А. // Крымский научный вестник, №1 (7), 2016.

Рецензент: к.ю.н. Туйбаев Р.Ж.